

control, responsibility and independence by involving them in practice-oriented learning activities. By offering students tasks whose plots resonate with the modern life of students and their interests, the teacher has the opportunity to awaken students' interest in learning, encourage them to feel the need for new knowledge, organize purposeful learning activities and thus build a comfortable relationship between participants in the educational process., which are most likely representatives of different generations.

Key words: *generation Z, mathematics, 5-6 grades, applied orientation, clip thinking*

Стаття надійшла до редакції 28.08.2020 р.

УДК 373.5.091.59:37.091.313
<https://doi.org/10.33989/2075-146x.2020.26.227636>

ЛАРИСА ПЕЧОНКІНА

МАРИНА МАНЗЮК

СЗОШ I - III ступенів №5 ім. Л.І. Бугаєвської, м. Горішні Плавні

ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНОЇ АКТИВНОСТІ УЧНІВСЬКОЇ МОЛОДІ ЗАСОБАМИ УЧНІВСЬКОГО САМОВРЯДУВАННЯ В ХОДІ ПРОЄКТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

У статті розглядається сутність та шляхи вирішення важливого завдання сучасних ЗЗСО – формування соціальної активності учнівської молоді. Аналізуються можливості учнівського самоврядування в контексті вирішення цього завдання. Розглянуто один із шляхів соціальної активізації школярів – залучення їх до роботи над різноманітними проєктами, навчаючи виокремлювати суспільно значущі проблеми і докладати плідних зусиль для їхнього вирішення.

Ключові слова: *заклад загальної середньої освіти, учнівська молодь, учнівське самоврядування, соціальна активність, проєкт, проєктна діяльність*

Постановка проблеми. Вирішення завдань розвитку демократичного суспільства, яке відповідає потребам усіх громадян України, є можливим, якщо наступні покоління будуть вирізнятися високою громадянською активністю. Тож Закон України «Про освіту» (2017) визначає однією з головних цілей вітчизняної освіти «виховання відповідальних громадян, які здатні до свідомого суспільного вибору та спрямування своєї діяльності на користь іншим людям і суспільству», налаштовуючи на пошук шляхів, які забезпечать становлення юних громадян як суб'єктів демократії.

Одним із важливих чинників формування в учнів таких умінь є діяльність учнівського самоврядування, головне завдання якого полягає у формуванні й розвитку соціально активної, гуманістично спрямованої особистості з глибоко усвідомленою громадянською позицією, почуттям національної самосвідомості та із здатністю конструктивно діяти задля втілення поставлених цілей. Перспективним контекстом для цього бачимо роботу над різномасштабними проєктами, що надають змогу проявляти ініціативу, чітко формулювати власну думку, відстоювати свою точку зору, знаходити спільну мову з тими, хто поруч, а головне – виокремлювати суспільно значущі проблеми і докладати плідних зусиль для їхнього вирішення.

Аналіз джерел, на які спираються автори, та виділення не вирішених аспектів проблеми. Різні сторони проблеми організації та розвитку учнівського самоврядування висвітлюють у своїх роботах як зарубіжні (У.Х. Кілпатрік, Е. Колінгс, М. Кноль, В.Н. Стернберг та ін.), так і вітчизняні педагоги (А. Венгер, В. Вернадський, М. Гузик, А. Макаренко, Б. Назаренко, Н. Пахомова, Є. Полат, Г. Рогова, Л. Смально, В. Сухомлинський, А. Хуторський, Г. Шварц, О. Шевельова та ін.). У той же час, у працях видатних учених минулих років недостатньо зацентровано проблему формування соціально активного учнівського самоврядування через проєктну діяльність, як вона розуміється сьогодні, оскільки відбулася трансформація понять, з'явилися певні термінологічні інновації і, що набагато важливіше, нові реалії.

Тож **метою** статті є обґрунтування доцільності використання учнівським самоврядуванням проєктів для формування соціальної активності учнівської молоді.

Виклад основного змісту дослідження. Сутність соціального замовлення суспільства сучасній школі полягає у вихованні особистості, яка володіє не тільки певною сумою знань, умінь і навичок, а й здатна активно включатися в демократичні процеси, які відбуваються в нашій країні, стати учасником самоврядування народу. Одним із важливих факторів формування в учнів таких якостей є учнівське самоврядування.

Учнівське самоврядування в навчальних закладах різних типів є уособленням демократичної атмосфери у школі, формою самодіяльної організації дитячого життя у ній, важливим чинником самовиховання особистості, формування

лідерських якостей. Реалізують його органи учнівського самоврядування, котрі складаються з виборних або уповноважених осіб від класних колективів, яким доручено планувати колективні творчі справи, розподіляти доручення між учнями, перевіряти їх виконання, координувати та об'єднувати роботу первинних осередків. Самоврядування як спосіб організації життя учнівського колективу сприяє виробленню в учнів почуття господарів школи, вміння співпрацювати на принципах рівності, гласності, демократизму.

На сьогодні це явище активно вивчається дослідниками, що намагаються якнайбільш об'єктивно визначити його значущі характеристики, розкриваючи їх з різних точок зору.

Учнівське самоврядування визнається нині «універсальною формою активності, яку можна з однаковим успіхом вважати як способом організації буття шкільного колективу, так і чинником творчої самореалізації особистості. Воно має на меті через широко розвинену систему органів самоуправління забезпечити включення учнівського загалу в різноманітну глибоко змістовну діяльність колективу; умови масового залучення учнів до організаторської роботи, до управління справами колективу; сформувати права і визначитися з обов'язками учнів; сформувати почуття господаря класу, школи, міста, держави» (Трушенко, 2019).

Як зазначає А. Моїсєєв, «учнівське самоврядування – це педагогічна технологія, яка сприяє розвитку громадянських якостей дитини в системі демократичних взаємин виховного колективу на принципах самореалізації, самодіяльності, самоорганізації та самодостатності особистості». Тобто, вважає вчений, самоврядування – це частина педагогічного процесу, що розвивається, якою керують педагоги на основі соціальних, правових і етичних принципів (Моїсєєв, 2014, с. 76).

Із позиції О. Лавренко, участь школярів в учнівському самоврядуванні має дуже важливе значення для розвитку особистості, оскільки забезпечує:

- можливість формування активної життєвої позиції учнів;
- підготовку їх до розбудови громадянського суспільства;
- розвиток таких соціальних якостей, як толерантність, критичність та конструктивність мислення;
- виховання поваги до власної та чужої праці, оптимізму, здатності до самоаналізу й самовиховання;
- отримання підлітками практичного досвіду, з яким вони зможуть вільно почувати себе в дорослому житті (Молодь..., 2014, с. 29).

Характерною особливістю учнівського самоврядування, вважає дослідниця, є різноманітність його структур, форм та змісту, напрямів діяльності. При цьому єдиними є організаційно-правові засади, цілі та завдання, принципи та методи педагогічної підтримки учнівських ініціатив. Серед таких форм і проявів учнівського самоврядування найпоширенішими є (Лавренко, 2012, с. 56-57):

– *шкільні республіки, учнівські парламенти, сенати, міністерства, комітети* – форми та структури, які моделюють політичний устрій країни, відтворюють відомі учням форми діяльності державних установ і громадських організацій; є водночас формою управління життєдіяльністю закладу й засобом виховання, підготовки учнів до майбутнього життя в реальному суспільстві;

– *ради старшокласників, ради лідерів*, які об'єднують найбільш активну частину учнівства. Вони формуються за принципом як представництва від первинних осередків чи колективів, так і команди, куди обраний лідер на певний термін підбирає «співробітників», які відповідають за реалізацію окремих напрямів роботи і, крім завдань суто організаційних, мають, як правило, і завдання виховання лідерів, формування в них лідерських якостей;

– *ради справ, ініціативні групи* – це, зазвичай, добровільні тимчасові колективи, які створюються для виконання конкретного завдання й після його реалізації припиняють свою роботу; можуть існувати в кожному учнівському колективі поряд з іншими формами організації; саме вони здатні надати можливість учневі виявити себе у різних видах діяльності;

– *клуби, об'єднання за інтересами*, провідними принципами яких є добровільність і відповідальність діяльності запитам та інтересам їх членів. Тому саме в дитячих об'єднаннях і клубах – мистецьких, театральних, спортивних, туристських тощо – здійснюється активна соціалізація учнівської молоді, дитяча ініціатива набуває особистісного забарвлення, неформальної самостійності;

– *школи лідерів*: досвід роботи таких структур у більшості дозволяє віднести школу лідерів до форми активної соціалізації, бо професійно правильно організовані заняття є засобом не тільки навчання й здобуття певних знань про основи управління, психологію, методику організації різних справ, але й практичної реалізації цих знань у повсякденній роботі лідера;

– *дитячі громадські організації* – найвищий прояв дитячої самостійності, комплексна реалізація соціальних, виховних, організаційних, комунікативних, психологічних, творчих завдань;

– *конференції, старшокласників, форуми* – це визнані форми активного формування громадської думки учнівської молоді з проблем, що їх хвилюють, засіб комплексної організації розумової діяльності;

– *навчально-організаційні збори* – комплексна форма підготовки активістів до роботи у структурах учнівського самоврядування, моделювання та ігрове опрацювання управлінських ситуацій, актуалізація досвіду, планування справ учнівського самоврядування у школі, районі, місті, просто спілкування з однолітками й дорослими – все це дає великий творчий поштовх удосконаленню роботи в колективі. Ті, хто мають досвід участі у зборах, зазначає О. Лавренко, відрізняються активністю, певною технологічною грамотністю, відкритістю, комунікативністю;

– *цільові проекти* – організація діяльності учнівського, й не тільки учнівського, громадського самоврядування на принципах цільового проектування, сучасний ефективний засіб включення громадськості в реалізацію регіональної освітньої політики.

Саме остання форма роботи привернула нашу особливу увагу. Проектна діяльність у рамках шкільного самоврядування є перспективним засобом підвищення соціальної активності учнів. Вона сприяє вихованню активного громадянина, оскільки виступає інструментом, що створює унікальні передумови для розвитку ключових компетенцій

(соціальних, полікультурних, інформаційних, комунікативних тощо) і самостійності учнів в досягненні нового, стимулюючи їхню природну допитливість і творчий потенціал (Проектна..., 2011, с. 37).

Зокрема, М. Бабкіна проєктну діяльність вважає одним з ефективних методів громадянського виховання та соціалізації учнівської молоді, називаючи її перевагами те, що учні навчаються і діють у мікросоціальному середовищі, отримують важливі практичні навички, мають можливість перевірити теоретичні надбання на практиці. Така діяльність відбувається як у процесі навчання, так і в спеціально організованій позакласній та позашкільній роботі учнівської молоді. Це, насамперед, колективна діяльність учнів, які об'єднуються у групи і вирішують завдання відповідно до цілей та мети проєкту. Досить важливо, щоб це об'єднання відбувалося за спільністю інтересів. Необхідною умовою досягнення мети проєкту, ініційованого у рамках шкільного самоврядування, є добровільна участь учнів у проєктній діяльності. Саме принцип добровільності, ґрунтований на мотиваційних імпульсах конкретної особистості учня, дозволить ефективно використати творчий та інтелектуальний потенціал кожного члена команди, що бере участь у реалізації проєкту. Група загалом має нести відповідальність за досягнення спільних цілей, а кожен учасник – відповідати за свою частину роботи. Завдання в групі виконується в такий спосіб, щоб було можливо врахувати і оцінити індивідуальний внесок кожного члена групи зокрема (Бабкіна, 2009).

Учніське самоврядування СЗОШ І-ІІІ ступенів №5 імені Л.І. Бугаєвської м. Горішні Плавні – це творча співпраця учнів та педагогів, спосіб виявлення організаторських та виконавських можливостей учнів у різних видах діяльності, спілкування та відносин. Це один із методів формування в колективі громадської думки та вироблення управлінських навичок, умінь та якостей. Учніське самоврядування здійснюється через роботу учнівської ради школи, яка є постійно діючим органом шкільного самоврядування учнів, а також через ряд загонів, проєктна робота яких допомагає згуртувати учнів, сприяє самореалізації їхніх здібностей та організує їхнє позашкільне життя.

У школі в рамках учнівського самоврядування також діє низка центрів, проєктна робота яких допомогла згуртувати учнів, сприяла самореалізації їхніх здібностей та організувала їхнє позашкільне життя. Це такі центри: «Знання», «Здоров'я», «Еколог», «Правопорядок», культури й відпочинку, прес-центр.

Центр «Знання» здійснює роботу над формуванням у учнів свідомого ставлення до навчання, бере активну участь у проведенні предметних тижнів, Днів дублера, організовує консультаційну допомогу з окремих дисциплін, проводить профілактичну роботу з учнями, які мають низький рівень успішності, реалізовує проєкти «Ми нові лідери», «Пропонуй! Організуй! Дій!».

Центр із питань здоров'я пропагує здоровий спосіб життя, організовує заняття з профілактики дорожнього травматизму у рамках проєкту «Дитяче автостеко», проводить для учнів молодших класів веселі руханки на перервах, спортивно-оздоровчі заходи та бесіди превентивного спрямування, організовує різні спортивні змагання, які проходять під гаслом «Ми за здоровий спосіб життя», реалізовує проєкт «Ми кажемо «Так!» здоровому способу життя».

Центр «Еколог» організовує та бере активну участь в озелененні класів, пришкільної території. Учні центру є ініціаторами проведення багатьох проєктів екологічного спрямування, акцій і заходів: «Рослини, вирощені своїми руками», «Життя в краплині», «Подаруй квітку школі», «Не рубай ялинку».

Організацію та контроль щодо дотримання учнями Єдиних педагогічних вимог, Статуту школи здійснює центр «Правопорядок». Його представники регулярно проводять рейди-перевірки запізнь учнів на уроки, дотримання вимог щодо шкільної форми, ведення щоденників, реалізують проєкти «Правова освіта для кожного», «Знаємо й реалізуємо свої права» тощо.

Змістовний відпочинок учнів в позаурочний час організовує центр культури й відпочинку. Представники цього центру розвивають творчі здібності школярів шляхом залучення до роботи в гуртках, учнівських об'єднаннях, творчих групах за інтересами, залучають до народної творчості та національної культури, розробляють сценарії свят, вечорів відпочинку, реалізували проєкт «Мода на українське».

Прес-центр інформує учнів школи, батьків про всі події, які відбуваються у школі через шкільні газети «Шкільний вісник», «Школоманія», стенд «Шкільні новини», на шкільному сайті.

Результати анкетування стосовно ефективності проєктної діяльності учнівського самоврядування у СЗОШ І-ІІІ ступенів №5 ім. Л.І. Бугаєвської м. Горішні Плавні щодо формування соціальної активності учнівської молоді показали, що:

- більшість учнів розглядає учнівське самоврядування як можливість планувати свою діяльність у межах школи і поза школою; при цьому більшість із них знає і про Учніську раду школи, і про діяльність загонів та їхні проєкти;
- 89,6% учнів вважає, що учнівське самоврядування на життя і діяльність школи впливає позитивно;
- у заходах, організованих у рамках учнівського самоврядування, постійно беруть участь 45% учнів, а у проєктах, організованих різними загонами або Учніською радою школи – 47,6% опитаних учнів; при цьому більшість учнів цікавляться екскурсіями, інтелектуальними іграми, спортивними змаганнями та люблять відвідувати різні заходи загальнокультурного призначення;
- на думку 51,1% учнів, роль учнівського самоврядування у школі за останні роки зросла; з точки зору 80,2% учнів педагогічний колектив школи допомагає та сприяє учнівському самоврядуванню;
- 61,6% учнів очоче беруть участь у заходах, організованих у рамках учнівського самоврядування, а 46,5% учнів – у проєктах, організованих у рамках учнівського самоврядування, як члени проєктної команди, і вважають їхнє здійснення важливою частиною свого шкільного життя;
- мета участі у заходах, організованих у рамках учнівського самоврядування, на думку опитаних, полягає в можливості поспілкуватися, отримати нову інформацію; багато учнів хочуть стати корисними іншим людям та суспільству; при цьому 31,3% учнів позиціонують проєкти не лише як можливість для власного саморозвитку, а насамперед – як засіб вирішення суспільних проблем, які є значущими і для них особисто.

Висновки. Таким чином, результати проведеного дослідження дають підстави вважати учнівське самоврядування актуальним і перспективним засобом активізації школярів як членів соціуму, молодих громадян України. Одним із

видів діяльності учнівського самоврядування, який носить комплексний характер і сприяє його дієвості та впливовості в шкільному і позашкільному середовищі, є проектна діяльність, що на сьогодні має дедалі ширшу сферу застосування і заслуговує на подальше вивчення, зокрема, в контексті вирішення виховних завдань загальноосвітньої школи.

Список використаних джерел

- Бабкіна, М. І. (2009). *Проектна діяльність як метод формування громадської активності учнівської молоді*. Взято з: http://www.rusnauka.com/5_NMIV_2009/Pedagogica/40610.doc.htm
- Голубенко, М. (Упоряд.). (2011). *Проектна діяльність у школі*. Київ: Шкільний Світ.
- Лавренко, О. (2012). Формування соціальної активності підлітків шляхом використання виховного потенціалу педагогічної спадщини В.О. Сухомлинського. *Рідна школа*, 7, 54-59.
- Мисан, В. (Ред.). (2014). *Молодь діє: навч.-метод. посіб. з громадянської освіти*. Львів: НВФ: «Українські технології»
- Моисеев, А. М. (2014). *Проблемы и пути совершенствования внутришкольного управления: пособие для руководителей образовательных учреждений*. Тамбов: ТОИПКРО.
- Трущенко, В. П. (2019). *Учніське самоврядування як інструмент розвитку громадянських компетентностей*. Взято з <https://urok.osvita.ua/materials/administration/63991/>

References

- Babkina, M. I. (2009). *Proektna diialnist yak metod formuvannia hromadskoi aktyvnosti uchnivskoi molodi [Project activity as a method of forming public activity of student youth]*. Retrieved from http://www.rusnauka.com/5_NMIV_2009/Pedagogica/40610.doc.htm [in Ukrainian].
- Holubenko, M. (Comp.). (2011). *Proektna diialnist u shkoli [Project activities at school]*. Kyiv: Shkilnyi Svit [in Ukrainian].
- Lavrenko, O. (2012). Formuvannia sotsialnoi aktyvnosti pidlitkiv shliakhom vykorystannia vykhovnoho potentsialu pedahohichnoi spadshchyny V.O. Sukhomlynskoho [Formation of social activity of teenagers by using the educational potential of pedagogical heritage VO Sukhomlinsky]. *Ridna shkola [Native school]*, 7, 54-59 [in Ukrainian].
- Mysan, V. (Ed.). (2014). *Molod die [Young people act]: navch.-metod. posib. z hromadianskoi osvity*. Lviv: NVF: "Ukrainski tekhnolohii" [in Ukrainian].
- Moiseev, A. M. (2014). *Problemy i puti sovershenstvovaniia vnutrishkolnogo upravleniia [Problems and ways to improve in-school management]: posobie dlia rukovoditelei obrazovatelnykh uchrezhdenii*. Tambov: TOIPKRO [in Russian].
- Trushenko, V. P. (2019). *Uchnivske samovriaduvannia yak instrument rozvytku hromadianskykh kompetentnosti [Student self-government as a tool for the development of civic competencies]*. Retrieved from <https://urok.osvita.ua/materials/administration/63991/>

PECHONKINA L., MANZYUK M.

Secondary school I - III degrees №5 them. L.I. Bugaevskaya, Horishni Plavni, Ukraine

FORMATION OF SOCIAL ACTIVITY OF STUDENT YOUTH BY MEANS OF STUDENT SELF-GOVERNMENT IN THE COURSE OF PROJECT ACTIVITY

The article considers the essence and ways of solving an important task of a modern secondary school - the formation of social activity of student youth. Possibilities of student self-government in the context of solving this problem are analyzed. One of the ways of social activation of schoolchildren is considered - their involvement in work on various projects, during the implementation of which students learn to identify socially significant problems and make fruitful efforts to solve them.

The purpose of the article is to substantiate the feasibility of using student government projects to form the social activity of student youth.

The results of the research are given, which give grounds to consider student self-government as an actual and perspective means of activating schoolchildren as members of society, young citizens of Ukraine. One of the activities of student government, which is comprehensive and contributes to its effectiveness and influence in the school and out-of-school environment, is a project activity, which today has a wider scope and deserves further study, in particular in the context of solving educational problems of secondary school.

Key words: *general secondary education institution, student youth, student self-government, social activity, project, project activity*

Стаття надійшла до редакції 14.11. 2020 р.